

NESEHNUTÍ

Autorstvo:

kolektiv NESEHNUTÍ Brno, program Občanské oko

Vydalo NESEHNUTÍ Brno v roce 2025,

Křížová 463/15, 603 00 Brno, Česká republika.

Publikace *Město patří nám všem* vznikla jako výstup projektu *Osvětou za klima: Vzdělávací environmentální program pro střední odborné školy a širokou veřejnost* (číslo projektu: 5230200064) podpořeného Státním fondem životního prostředí České republiky v rámci Národního plánu obnovy.

Financováno
Evropskou unií
NextGenerationEU

NÁRODNÍ
PLÁN OBNOVY

Ministerstvo životního prostředí

STÁTNÍ FOND
ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ
ČESKÉ REPUBLIKY

Tento projekt je financován Evropskou unií v rámci Národního plánu obnovy.

Úvod	4
Změna klimatu v našich sídlech	5
Zranitelné skupiny a projevy klimatické změny	7
Projevy změny klimatu ve městech	14
Jak zmírnit dopady změny klimatu v sídlech? Adaptace, mitigace, klimaticky příznivý urbanismus	18
Bariéry ve veřejném prostoru	24
Férové a inkluzivní město	31
Příklady dobré praxe	32
Naší budoucností jsou Moudrá města	35
Zdroje	36

Úvod

Tento handbook vzniká jako podklad pro terénní semináře, které lektorující může koncipovat po vlastní trase v místech, která zná, a podívat se na ně z pohledu klimatické změny, nutnosti její mitigace a adaptace či inkluzivního urbanismu.

Metodika se snaží nepopisovat pouze problémy, ale nabízet také řešení. Věnuje se perspektivám zranitelných skupin, na které často není dostatečně pohlíženo a není jim dán prostor v diskuzích o podobě našich měst a obcí.

Metodika si klade za cíl směřovat ke zcitlivění a prohloubení empatie od většinové populace směrem ke zranitelným osobám a zpřístupnit jim společné veřejné prostory.

Cílovou skupinou mohou být mladí dospělí i široká veřejnost. Metodika vybízí k diskuzím, ke sdílení různých pohledů a životních zkušeností obyvatelstva sídel a obcí.

Změna klimatu v našich sídlech

Česká republika se otepluje rychleji než většina světa. Od 60. let 20. století vzrostla průměrná roční teplota o více než 2 °C. To je zhruba dvojnásobek globálního průměru. Už dávno tedy neplatí, že se nás klimatická změna „ve střední Evropě nedotýká“.

Data potvrzují zřetelný nárůst teploty vzduchu i počtu tropických dnů, úbytek sněhové pokrývky a častější výskyt extrémních projevů počasí, zejména sucha. Tyto změny se projevují v zemědělství, lesnictví, vodním hospodářství a velmi výrazně také v městském prostředí.

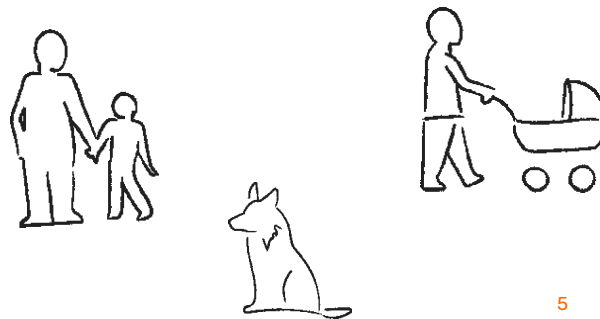
Ve městech dnes žije přes sedmdesát procent obyvatel*ek Česka. Městské prostředí má však svá specifika. Jedním z nich je efekt tepelného ostrova, tedy jev, kdy jsou města výrazně teplejší než okolní venkovské oblasti.

Přirozené povrchy, jako je tráva nebo půda, nahrazujeme betonem, asfaltem a dalšími materiály, které přes den akumulují teplo a v noci ho zpět vyzařují. Výsledkem jsou teplotní extrémy, které

ovlivňují naši fyzickou i duševní pohodu – od únavy a nespavosti až po závažné zdravotní komplikace.

Dopady přitom nejsou rovnoměrné. Nejcitelněji je pociťují skupiny obyvatelstva, které mají menší možnosti se přizpůsobit nebo reagovat – senioři a seniorky, děti, lidé s omezenou schopností pohybu a orientace, osoby s chronickým či duševním onemocněním, lidé s nízkými příjmy nebo příslušníci marginalizovaných skupin.

Právě na tyto osoby se musí v oblasti městského plánování a úprav veřejného prostoru myslet, pokud chceme, aby město patřilo opravdu všem.

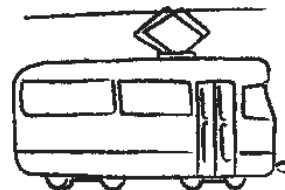
**ZKUSTE SE ZAMYSLET,
KDO VŠECHNO S NÁMI
ŽIJE VE MĚSTĚ?**

**JAK NA NI*NEJ
MŮŽE DOPADAT
ZMĚNA KLIMATU?**

Úředník spěchající do práce, seniorský pár na procházce městem, skupinka studentstva čekající na přednášku v parku, podnikatelka jedoucí na schůzku, cyklistka, rodič na cestě s novorozencem k lékaře, zaměstnanci*kyně technických služeb opravující infrastrukturu během horkého dne, řidič*ka MHD, osoba se schizofrenií v chráněné dílně...

Všechny tyto skupiny, a mnoho dalších, mají společné to, že žijí v jednom městě. Co však společné nemají, je tempo, potřeby, zkušenosti, možnosti a překážky, na které v rámci života ve městě narážejí.

Rozmanitost potřeb přitom není výjimkou, ale běžnou praxí, na kterou je třeba reagovat a usilovat o to, aby město v nejvyšší možné míře patřilo nám všem.

Zranitelné skupiny a projevy klimatické změny

Seniorstvo

Seniorstvo patří mezi nejzranitelnější skupiny vůči dopadům změny klimatu, zejména vlnám veder. Důvodem je kombinace fyziologických změn spojených se stárnutím, již existujících zdravotních potíží a často i socioekonomických omezení.

S přibývajícím věkem klesá schopnost těla udržovat stabilní vnitřní teplotu, což zvyšuje riziko přehřátí i podchlazení. Snižuje se také citlivost na změny teploty a klesá podíl vody v těle. Starší lidé se tak snáze dehydrují.

Tyto faktory mohou při vlnách horka vést k rychlému zhoršení zdravotního stavu, především u lidí s kardiovaskulárními onemocněními, nemocemi ledvin nebo s poruchami kognitivních funkcí.

Vedle fyzických omezení hrají důležitou roli i podmínky, ve kterých seniorky a senioři žijí. Mnozí*hé bydlí ve městech s nedostatkem zeleně, kde se projevuje efekt tepelného ostrova.

Omezené finanční možnosti jim často brání hradit rostoucí náklady na nájem a energie nebo investovat do opatření, která by jejich bydlení ochránila během horkých dnů.

Vlny veder navíc ovlivňují i psychické zdraví. Souvisí se zvýšenou úzkostí, depresemi, vyšším rizikem sebevražd a někdy i s agresivnějším chováním. Senioři a seniorky s preexistujícími duševními problémy čelí v souvislosti s horkem zvýšenému riziku úmrtnosti.

Vlny veder také limitují seniorstvo v možnostech trávení času mimo domov. To umocňuje sociální izolaci a život o samotě, které se projevují zvýšeným stresem spojeným se zajištěním základních životních potřeb.

Je proto důležité přijmout účinná adaptační a mitigační opatření, která reflektují potřeby této skupiny, zdůrazňovat prevenci a ze strany pečujících osob i příslušných institucí aktivně posilovat souseedskou výpomoc, komunitní podporu a dostupné

služby, které mohou pomoci překlenout tato riziková období.

Děti

Zranitelnost dětí vůči změnám klimatu je dána jejich tělesnou stavbou, probíhajícím růstem, vývojem i mírou závislosti na péči dospělých. Stejně jako seniorstvo jsou i děti mimořádně citlivé na extrémní horka.

Odhaduje se, že současná i budoucí generace dětí bude vystavena podstatně větší zátěži extrémního horka než jejich rodiče nebo prarodiče.

Podle organizace UNICEF je již nyní více než 559 milionů dětí na světě vystaveno vysoké frekvenci vln veder. Do roku 2050 by se toto číslo mohlo zvýšit až na dvě miliardy, což by zahrnovalo naprostou většinu dětské populace planety.

Dopady vln veder na děti jsou mnohohrstevnaté a začínají už v prenatálním období. Vystavení těhotných žen extrémnímu horku zvyšuje riziko nepříznivých porodních výsledků, jako je předčasný porod, nízká porodní hmotnost nebo předčasný

odtok plodové vody. Zvláště zasažené jsou těhotné ženy s nízkým socioekonomickým statusem a ženy z rasově marginalizovaných skupin.

Během vln veder také stoupá počet návštěv dětských pohotovostí. Děti bývají ošetřovány kvůli dehydrataci, poruchám elektrolytů nebo infekčním onemocněním, zejména zažívacího traktu.

Dalším závažným důsledkem jsou respirační onemocnění. Vlny veder bývají spojeny se zhoršováním astmatu u dětí a obecně se zvyšuje zdravotní zátěž u těch, kdo trpí chronickými nemocemi dýchacích cest. Pokud se k horku přidá ještě znečištěné ovzduší, negativní účinky se násobí.

Extrémní horko ovlivňuje i školní výuku. Děti často pociťují únavu, potíže s koncentrací a celkový diskomfort, což se negativně projevuje na jejich školním výkonu.

Výrazné zlepšení v těchto podmínkách přináší ochlazování (pravidelné větrání, úprava konstrukce budov, stínění, klimatizace), pravidelné přestávky a přístup k pitné vodě.

Zcela zásadní je uvědomit si, že dopady vln veder nejsou rovnoměrně rozloženy napříč populací. Děti z rodin s nižšími příjmy a děti, které čelí rasové nebo etnické diskriminaci, nesou vyšší zdravotní i sociální zátěž.

Vedle sociální nerovnosti se jedná také o nerovnost mezigenerační. Odhaduje se, že dítě narozené v roce 2020, zažije v průměru třicet vln veder za svůj život, zatímco člověk narozený v roce 1960 zažije pouze čtyři. Tato čísla dokládají rozsah klimatické nespravedlnosti, která je namířena právě proti dětem.

Především ve větších městech, které často trpí efektem tepelného ostrova, je pro děti zátěžový už samotný pohyb po městě během horkých letních dní. Děti jsou v pohybu pomalejší a vzhledem ke svému nízkému vzrůstu jsou také blížeji rozpáleným betonovým nebo asfaltovým plochám.

Chronicky nemocní*é a lidé s omezenou mobilitou

Osoby se zdravotním znevýhodněním nebo s omezenou možností pohybu čelí v důsledku klimatické změny a vln veder nepřiměřeně závažným dopadům, které dále prohlubují jejich již existující zranitelnost a strukturální nerovnosti.

Tato skupina se potýká s komplexními výzvami, které ovlivňují nejen jejich zdraví a fyzickou a psychickou pohodu, ale také přístup k základním službám a potřebám.

Změna klimatu zasahuje osoby se zdravotním znevýhodněním jak přímo, například skrze vyšší riziko onemocnění nebo úmrtí během extrémního horka, tak i nepřímo, prostřednictvím omezeného přístupu k potravinám, vodě, hygienickým podmínkám, zdravotnickým službám, vzdělání, důstojnému bydlení či zaměstnání.

Závažnější klimatické jevy mohou vést až k vysídlení, narušení pravidelné lékařské péče nebo

k výpadkům infrastruktury, které jsou pro tuto skupinu obzvlášť kritické.

Chronická fyzická a duševní onemocnění zvyšují citlivost na extrémní teplo, přičemž některé medicíny mohou zhoršovat termoregulační schopnost organismu.

Vlny veder a další extrémní projevy počasí mají prokazatelný rizikový vliv na osoby s duševním onemocněním, a to jak na jeho rozvoj, tak na zhoršení již existujících symptomů.

Zvláště starší dospělí s omezenou mobilitou zažívají horko velmi intenzivně. Tropické noci, během kterých se tělo dostatečně neochladí, způsobují únavu a přispívají ke zhoršení fyzického i psychického stavu.

Mnozí*é z takto dotčených osob zůstávají doma v osamocení, ruší návštěvy lékařů*ek a dalších služeb i přátel. Zažívají tak zvýšenou míru izolace, která má negativní dopady na jejich zdraví i sociální vztahy.

Dopady klimatické změny na osoby se zdravotním znevýhodněním jsou umocňovány, pokud tito lidé zároveň čelí dalším formám diskriminace. Kombinace zdravotního omezení s dalšími faktory, jako jsou věk, gender, etnicita nebo sociální status, vede ke zvýšené míře zranitelnosti.

Tyto průniky nerovností je nutné vnímat jako vzájemně propojený problém, který vyžaduje komplexní přístup a řešení. Klimatická změna je úzce spojena s problematikou lidských práv. Osoby se zdravotním znevýhodněním mají podle Pařížské dohody nárok na ochranu svých práv, včetně práva na zdraví, důstojný život, přístup k vodě, potravinám, hygieně, vzdělání či bezpečnému prostředí.

Přesto jsou jejich potřeby při plánování adaptací a krizového řízení často opomíjeny a naše města a veřejný prostor jsou navrhována pro zdravé jedince v produktivním věku. Nízkopříjmové domácnosti, které často zahrnují osoby se zdravotním omezením, mají jen minimální možnosti adaptovat své bydlení na extrémní horko.

Nejenže nemají finanční prostředky na klimatizaci nebo kvalitní izolaci, ale často ani nemohou ovlivnit samotný design svého bydlení. Přehřívající se byty, špatná ventilace, chybějící balkony a nemožnost otevřít okna kvůli hluku představují pro mnoho lidí každodenní realitu, která negativně ovlivňuje jejich zdraví i pohodu.

Vzhledem k těmto skutečnostem je nezbytné, aby tvůrci a tvůrkyně strategií klimatické adaptace v čele s politickou reprezentací plně uznali* y nepřiměřené dopady, kterým čelí osoby se zdravotním znevýhodněním, a zajistili* y, že se na výhodách transformace bude moci podílet celá společnost.

Pracující venku

Klimatická změna zásadně mění podmínky, v nichž lidé vykonávají venkovní práci. Nejvíce jsou ohroženi pracovníci* ice v tropických a subtropických oblastech, ale dopady se stále zřetelněji projevují také v Evropě, zejména v jižních státech.

Vysoké teploty, rostoucí vlhkost vzduchu a častější vlny veder znamenají přímá zdravotní rizika

autorka: Andrea Mýška

i výrazné ekonomické ztráty způsobené poklesem produktivity práce.

V tropech dnes téměř pětina všech ročních hodin překračuje doporučené bezpečnostní limity pro těžkou fyzickou práci. Při oteplení o další 1 °C se tento podíl zvýší na téměř třetinu.

Lidský organismus se při vysokých teplotách brání tepelnému stresu přeměrováním krevního toku k pokožce a pocením, což výrazně zatěžuje srdce a zvyšuje riziko kolapsu, srdeční ischemie či úpalu. Dehydratace pak může vyústit v akutní poškození ledvin a při dlouhodobé expozici i v chronická onemocnění.

Také v Evropě se již dnes venkovní pracovníci a pracovníce potýkají s nárůstem počtu tropických dnů a s nimi související zátěží na organismus. Nejvíce jsou ohroženi zaměstnanci* kyně v zemědělství, stavebnictví, odpadovém hospodářství, nouzových službách, dopravě a cestovním ruchu. Tedy v sektorech s vysokou fyzickou zátěží a omezenou možností pracovat uvnitř.

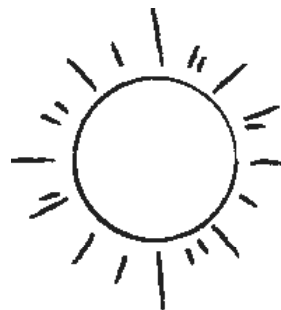
K tepelnému stresu, tedy v vystavení těla teplu, které převažuje nad schopností těla se ochladit, obvykle dochází při teplotách vyšších než 30 °C. Při teplotách nad 38 °C pak může docházet k vyčerpání z horka.

Tato zvýšená zátěž na lidský organismus pak vede k podstatnému snížení produktivity práce, ale zejména ke zvýšenému výskytu chyb a riziku úrazu, které mohou mít v souvislosti se specifiky dané pracovní činnosti fatální důsledky.

Opatření na ochranu pracujících v tomto ohledu mohou narazit na limity. Nejčastěji doporučovaným opatřením jsou delší a častější přestávky během nejteplejších částí dne či zavedení nepravidelné pracovní doby a zahrnutí noční práce v některých sektorech.

Tato doporučená opatření s sebou však nesou podstatné nepříznivé účinky na zdraví, jako je změna cirkadiánních rytmů, snížený pracovní výkon vedoucí k nehodám a narušení stravovacích i spánkových návyků se všemi jejich důsledky.

Přestože určité adaptační strategie mohou krátkodobě zmírnit dopady, bez rychlého snižování emisí a systematických změn v hospodaření s krajinou a městském plánování se bude situace dále zhoršovat.

Projevy změny klimatu ve městech

Městské mikroklima se odlišuje od klimatu volné krajiny. Kvůli vyšší hustotě zalidnění, používání materiálů, které akumulují teplo a špatně propouštějí vodu (například beton nebo asfalt), a také nižšímu podílu zeleně, se zde projevy klimatické změny umocňují.

Nejvýrazněji se to projevuje vlnami veder, nárůstem počtu tropických dnů a nocí a častějšími epizodami sucha. V této kapitole proto vysvětlujeme jednotlivé pojmy, jejich vzájemné souvislosti a specifické projevy v českém prostředí.

Městský tepelný ostrov

Městský tepelný ostrov je jev, kdy jsou města výrazně teplejší než okolní venkovské/mimoměstské oblasti. Jak už bylo řečeno, děje se tak kvůli hustotě výstavby a použití materiálů, které pohlcují teplo, i v důsledku nedostatku zeleně a vodních prvků (takzvané modro-zelené infrastruktury).

Na území České republiky se tento efekt nejvýrazněji projevuje na území Prahy, kde může teplota dosahovat až o 3 °C vyšších hodnot, než je republikový průměr. Nejedná se o nárůst teploty pouze během dní, ale také nocí.

Kvůli výrazné akumulaci tepla přes den nedochází ani se západem slunce k velkému poklesu teploty vzduchu, což přispívá k nárůstu počtu tropických nocí na tomto území. V rámci Česka rostou tyto noční teploty nejvíce právě v Praze a mohou být až o sedmdesát procent vyšší, než je průměr.

Tropické dny a noci

Tropický den nastává tehdy, když teplota vzduchu přesáhne 30 °C. Takových dní je v Česku v posledních desetiletích stále více. Zatímco mezi lety 1961 až 1990 jich bylo v průměru 4,4 ročně, dnes se jejich počet téměř ztrojnásobil.

V městském prostředí je tento nárůst ještě výraznější. Z původních zhruba deseti tropických dnů

ročně jich nyní zažíváme kolem třiceti a čísla dál rostou.

Na první pohled by se mohlo zdát, že více horkých dní znamená příjemnější léto. Ve skutečnosti ale jde o změnu, která představuje velkou zátěž pro krajinu, rostliny, živočichy i lidské zdraví.

Vlny veder dopadají na domácí zvířata, divoká zvířata a zdaleka nejvíce na hospodářská zvířata, jejichž životní podmínky často nejsou ideální. V případě halového chovu se mohou přehřívat, nemít dostatek místa pro ochlazení a odpočinek. Vodní živočichové a ryby nemají během řady horkých dní v řekách a rybnících dostatek kyslíku, což může vést až k jejich úhynu.

Důkladně zmapované máme dopady extrémního počasí na člověka. Každoročně si v Evropě vyžádá desetitisíce předčasných úmrtí. Nejvíce jsou ohroženi lidé se zhoršenou schopností termoregulace, tedy děti, seniorstvo nebo osoby s duševním onemocněním.

Tropické noci jsou méně známý pojem. Označují situace, kdy teplota vzduchu neklesne pod 20 °C, a to jak v důsledku efektu tepelného ostrova ve městech, tak i vlivem celkového nárůstu teploty v souvislosti se změnou klimatu.

Nedostatek nočního ochlazení ztěžuje usínání a snižuje kvalitu spánku. To se projevuje únavou, podrážděností a horší schopností soustředit se během dne. U citlivějších skupin, jako jsou děti, seniorky a senioři či lidé s chronickým onemocněním, může navíc vést k dehydrataci nebo zhoršení zdravotního stavu.

Ať už jde o tropické dny nebo tropické noci, oba jevy přispívají k přehřívání budov a snižují komfort bydlení. V reakci na to lidé stále častěji využívají klimatizace. Ty však zvyšují spotřebu elektřiny (a tím i množství oxidu uhličitého vypuštěného do atmosféry), mohou zatěžovat energetickou síť a paradoxně ještě více zahřívají okolí budov, čímž posilují efekt tepelného ostrova.

Vyšší spotřeba energie se navíc promítá do vyšších účtů a nízkopříjmové domácnosti si proto spíše

nemohou dovolit odpovídající chlazení svých obydlí. To jejich životní podmínky dále zhoršuje.

Vlny veder a tropické dny a noci dopadají také na takzvaně mimolidské obyvatelstvo měst: domácí mazlíčky i volně žijící živočichy.

Vlny veder

Vlna veder (v *angličtině heat wave*) je pojem, který označuje abnormálně horké počasí během léta. Jedná se o sérii tropických dnů a nocí, která v extrémních případech může trvat až několik týdnů a mít závažné dopady na přírodní prostředí a lidské zdraví.

Pracovníci a pracovnice Ústavu fyziky atmosféry Akademie věd ČR analyzovali* y v období 1950–2022 celkem čtyřiapadesát jednotlivých vln veder. Dostupná data naznačují, že 83 % plochy evropského kontinentu zaznamenalo rekordní vlny veder zejména v posledních dvou desetiletích, přičemž nejvýraznější byly epizody v letech 2003, 2010, 2015, 2018 a 2021.

Sucho

Mezi hlavní příčiny sucha v minulosti patřil hlavně nedostatek srážek. V posledních dvaceti letech se však situace mění a stále podstatnější roli v tomto ohledu sehrává zvyšující se teplota a s tím související vyšší výpar. Ačkoliv celkový úhrn srážek zůstává podobný, vlivem změny klimatu se mění rozložení srážek během roku. V kombinaci s vyšším výparem tak i v letech s normálními srážkami může docházet k epizodám půdního sucha.

Městská prostředí navíc tento jev zažívají opět zesíleně. Jak již bylo zmíněno, teplota ve městech roste rychleji než v okolních oblastech, což vede k výraznějšímu výparu. Další klíčovou charakteristikou je, že kvůli hojnému využití umělých nepropustných povrchů (asfalt, beton...) je často zabráněno vsakování dešťové vody, která tak odchází kanalizačními potrubími pryč.

Opět lze uvést příklad centra hlavního města Prahy, kde je průměrně 112 dnů za rok, kdy je půdní vlhkost v povrchové vrstvě pod 30 % nasycení.

Ve městech se koncentruje nejen obyvatelstvo, které zde bydlí, jsou to uzlové body také pro ekonomiku, výrobu, výzkum, infrastrukturu, sídlí v nich orgány státní správy a samosprávy, zdravotnická infrastruktura a v neposlední řadě mají také svoji kulturně-historickou hodnotu.

Část populace v nich žije trvale, část dojíždí do zaměstnání a za službami, vzděláváním i rekreací. I pro ně by měla být naše města příjemná, inkluzivní a obyvatelná.

O jejich podobě se rozhoduje během místních voleb, občané a občanky mají řadu nástrojů, jak se podílet na podobě měst (návrhy, připomínky, podněty, mohou se obracet na své zastupitele, aktivně se zapojovat do participativních procesů nebo dát podnět k jejich uskutečnění).

Jak zmírnit dopady změny klimatu v sídlech?

Adaptace, mitigace, klimaticky příznivý urbanismus

Adaptační a mitigační opatření

Tím, jak se se změnou klimatu a jejími dopady na města a sídla vyrovnat, se zabývají široké řady odborníků a odbornic z různých oblastí. Jejich návrhy a strategie se přitom zpravidla dělí do dvou základních kategorií: mitigační (zmírňující) a adaptační (přizpůsobující se) opatření.

Jak těmto pojmům rozumět?

Mitigace označuje kroky vedoucí ke zmírnění a zpo-
malení klimatické změny. Nejčastěji souvisí s ome-
zením vypouštění skleníkových plynů a přechodem
na nízkoemisní ekonomiku, přechodem na čistší
mobilitu, úsporami energie a rozšiřováním zalesně-
ných území. Mitigace je takové lidské chování, které
snížuje zdroje emisí skleníkových plynů.

Adaptace znamená schopnost přizpůsobit se vněj-
šímu prostředí. V kontextu klimatické změny se

jedná o úpravy prostředí, které sníží zranitelnost
obyvatelstva, infrastruktury, ale i ekosystémů vůči
důsledkům změny klimatu. Takovým důsledkem
je extrémní počasí jako sucho, vlny veder nebo
záplavy.

Adaptaci také chápeme jako předvídání nepřízni-
vých účinků změny klimatu a přijímání vhodných
opatření, díky nimž lze možným škodám zabránit
nebo je minimalizovat, nebo využít nové možnosti,
které se mohou objevit.

Příklady adaptačních opatření zahrnují rozsáhlé
změny infrastruktury (například protipovodňová
opatření), ale i změny chování obyvatelstva, napří-
klad snížení vystavení jednotlivců*kyň vysokým
teplotám a kontrola zranitelných členů a členek
rodiny či sousedů*ek během vln veder. Adaptaci
lze v zásadě chápat jako proces přizpůsobování se
současným a budoucím dopadům změny klimatu.

Mitigační i adaptační opatření je potřeba realizovat současně. Adaptační strategie nám pomáhají lépe se vypořádat s již probíhajícími a citelnými dopady změny klimatu. Ty budou v budoucnu mnohem vážnější v případě, že se nám nepodaří klimatickou změnu zpomalit a zastavit včas prostřednictvím mitigačních opatření. Zároveň platí, že do mitigace i adaptace by se měly zapojovat všechny články společnosti od jednotlivců*kyň přes místní, národní i globální úroveň.

Zamyslete se nad těmito otázkami:

- Kde žijete?
- Jak vypadá centrum vašeho města?
- Jak vypadá náměstí? Jsou tam vodní prvky, stromy, lavičky, historické památky, obchody nebo další kulturní a občanská vybavenost?
- Parkují zde auta?
- V jakém počtu?
- Nachází se v širším centru pěší zóna?
- Jaká je v létě pocitová teplota ve středu města?

Nachází se v něm stín?

Mělo by se širší centrum města kompletně uzavřít pro individuální automobilovou dopravu?

Je toto řešení příkladem adaptace, nebo mitigace?

Jak vypadají veřejné budovy ve vašem městě? (úřady, radnice, komunitní centrum, centrum sociálních služeb, nemocnice, domovy pro seniory, poliklinika, školy, školky, kino, kulturní dům, tělocvičny....)

Prošly rekonstrukcí? Jsou zateplené a izolované?

Jsou bezbariérové?

Jaký je v nich pobyt v letních měsících a jaký v zimě?

Nachází se na nich prvky modro-zelené infrastruktury?

Měla by mít většina veřejných budov, u kterých je to možné, zelené střechy?

Je toto řešení příkladem adaptace, nebo mitigace?

Nachází se poblíž vaší obce obnovitelné zdroje energie (solární panely, větrná elektrárna, bioplynka, vodní elektrárna)?

Měla by města investovat do komunitní energetiky, ve které by se sdílela elektřina vyrobená fotovoltaickými elektrárnami umístěnými na veřejných i soukromých budovách?

Je toto řešení příkladem adaptace, nebo mitigace?

Zásady v územním plánování, které fungují

Územní plánování můžeme chápat jako proces, ve kterém orgány státní správy určují, jak bude dané území využito, kde se může stavět, kde má být krajina chráněna a zachována, jaké přírodní, historické, technické a infrastrukturní prvky mohou v sídlech a krajině existovat.

Územní plánování směřuje k souladu mezi veřejnými a soukromými zájmy a hledá vyvážený vztah mezi ekologickým, ekonomickým a sociálním hlediskem.

Nástroj územního plánování může být účinným způsobem, jak zajistit adaptaci a mitigaci našich sídel, zvláště pokud se při územním plánování odbornictvo přidrží několika zásad.

Mezi důležité patří zásada neškodit a chránit to dobré a funkční, co už je.

V praxi to může znamenat například podrobit revizi rozsah ploch určených k zástavbě na úkor dosud nezastavěné volné krajiny či ploch schopných zasakovat srážkovou vodu a maximálně využít plochu určenou k zástavbě přímo v obci na místo rozrůstání sdíla do krajiny.

Významnou ochranu potřebují vodní toky, vodní plochy a všechny rozlohou významné plochy s vysokou retenční schopností. Pokud se podaří územnímu plánu chránit nezastavitelnost vegetačních ploch v zástavbě, umožní se tím větší vsakování srážkové vody.

Proto je důležité chránit zeleň v ulicích a v prostranstvích stanovením požadavků na sdružování

sítí technické infrastruktury a ponechání místa pro vegetaci a zasakování.

Územní plán by neměl bránit realizaci účinných adaptačních opatření. Naopak by měl podpořit vznik remízků a sadů na orné půdě a loukách, vznik mezí a polních cest se stromořadím či alejí, budování cyklistické infrastruktury ve městech a obcích, výstavbu altánů a pergol na veřejných prostranstvích, vytváření zelených střech, využití vikýřů na šikmých střechách, umístění inženýrských sítí do uličního profilu způsobem, který umožňuje výsadbu stromů a zasakování vody a mnoho dalšího.

Vodě se může dobrý územní plán věnovat také tím, že vytvoří podmínky pro modro-zelenou infrastrukturu, která bude navíc sloužit pro každodenní rekreaci obyvatel*ek, pro zadržování srážkové vody a protipovodňovou ochranu, regulaci mikroklimatu a prostupnost pro obyvatele*ky sídel i volně žijící živočichy.

Územní plán se nevěnuje pouze sídlům, ale i zemědělské a přírodní krajině. Při jejím plánování by mělo být myšleno na biokoridory a biocentra, která

budou uchráněna intenzivního zemědělského hospodaření.

Je třeba dávat důraz na zatravnění, zalesnění či ponechání přirozené sukcese u pramenišť a údolních niv vodních toků či pokud je orná půda silně ohrožena erozí a plánovat nové retenční nádrže (rybníky), suché a polosuché poldry, mokřady.

Lze realizovat přírodě blízké revitalizace napřímených a kanalizovaných vodních toků (rozvolnění a zmeandrování, tůňe a mokřady) a rozvoj břehové vegetace podél všech vodních toků a ploch.

Oblíbená je i obnova zaniklých historických cest v krajině, které může doplnit výsadba alejí a stromořadí. Taková krajina nabízí příjemný prostor k rekreaci, ale i zdravější mikroklima a příležitost pro pestřejší biodiverzitu.

Územní plán je nástrojem, díky kterému je možné koordinovat vzájemnost a přiměřenost zásahů do vlastnického práva a práva na podnikání s právem na příznivé životní prostředí a zdraví obyvatelstva.

Díky územnímu plánu je možné vymáhat existenci veřejné infrastruktury sloužící veřejné potřebě. Taková stavba nebo zařízení má zvláštní význam s ohledem na institut veřejně prospěšné stavby či veřejně prospěšného opatření.

Omezování nebo odebrání vlastnických práv při realizaci takových záměrů na soukromém pozemku jistě není preferovaná cesta, ale lze ji využít.

Územní plán a regulační plán jsou právně závaznými dokumenty. Pokud má dojít ke změně v území, musí se to stát v souladu s nimi.

} Jak vypadá územní plán v místě, kde žijete?

} Z jakého roku pochází?

} Přispěla k jeho vzniku veřejnost?

} Zapojily se do něj nějaké environmentální spolky?

} Znáte takové organizace?

} Znáte jejich poslání?

} Jste sami* členy spolku nebo zájmové organizace?

Jak se může zapojit veřejnost?

O tom, že se plánuje změna v územním plánu (na úrovni obce) rozhoduje zastupitelstvo obce, o pořízení zásad územního rozvoje (na úrovni kraje) rozhoduje zastupitelstvo kraje nebo hlavního města Prahy.

O těchto změnách se veřejnost může dozvědět z úřední desky nebo v [národním geoportálu územního rozvoje](#).

Pokud se domníváte, že by obec, jíž jste občanem, měla projednat změnu územního plánu, můžete to samy i navrhnout. Pokud nejste občankou, ale máte v obci nemovitost, jste také oprávněni podat tento návrh.

U ostatních nástrojů územního plánování (zásady územního rozvoje, územní rozvojový plán, politika územního rozvoje) pořizování změny iniciovat z pozice občana či občanky bohužel nemůžete.

Kromě toho, že se se zamýšlenou změnou plánu můžete jako občan*ka seznámit (geoportál, úřední deska), můžete se také zúčastnit veřejného projed-

nání. Na projednání se můžete zapojit do diskuze o návrhu územního plánu. O jeho datu byste se také měli*y dozvědět z úřední desky.

V řízení můžete podávat připomínky, které ovšem nejsou pro zastupitelstvo závazné a nemusí se jimi zabývat.

Silnějším nástrojem než připomínky jsou námítky, které ale může podávat pouze vymezený okruh právnických a fyzických osob. Ten je stanoven stavebním zákonem. Pokud chcete podat námítky k územnímu plánu, doporučujeme vám využít služeb občanských nebo environmentálních a ekologických poraden.

Bariéry ve veřejném prostoru

Jsou naše města funkční? Na první pohled se nám může zdát, že ano. Jsou v nich silnice, místa pro parkování, systém veřejné dopravy. Najdeme v nich služby, obchody, kanceláře, výrobní haly, sídla firem a institucí.

Pro zdravého dospělého člověka taková města fungují dobře. Jak se v nich ale cítí osoby mladistvé nebo osoby v seniorském věku? Jak se v nich pohybuje pečujícími osobám, lidem s fyzickým či psychickým znevýhodněním a zhoršenou schopností orientace? Pro osoby s odlišným profesním, ekonomickým a kulturním zázemím nebo představitelkám*ům minorit?

Kdo myslel na jejich potřeby?

Jaký je pro ně pohyb po našich městech?

Na jaké překážky narážejí?

Fyzické bariéry

V první řadě jsou to fyzické bariéry. Povrchy, jejich sklon, dostatek prostoru, schody, eskalátory a celková (bez)bariérovost určují, pro koho a jak jsou prostory přístupné.

Až příště půjdete na zastávku veřejné dopravy, do kina nebo na úřad, zkuste se zamyslet, jak by se do stejných prostor dostávala osoba s kočárkem, na vozíku nebo se zrakovým postižením.

Do veřejného prostoru, na ulici, na zastávky, do parků a do míst, kde se běžně akumuluje větší množství lidí, se zpravidla umisťují lavičky, sedátka a další prvky, které umožní obyvatelstvu si odpočínout, odložit nákup nebo se sdružit s ostatními.

V našich městech s námi žijí i lidé ohrožení ztrátou bydlení nebo bez domova, kteří takové prostory využívají k odpočinku nebo delšímu trávení času. Část společnosti a představitelů*ek samospráv,

politici a političky na jejich situaci reagují restriktivním způsobem.

Snaží se je vytlačit z veřejných a frekventovaných míst, bez toho, aniž by tento problém řešili *y strukturálně. Místo posílení sociálních služeb a podpory osobám pracujícím v oblasti prevence bezdomovectví se městské správy uchylují k odstraňování laviček, oplocování veřejných míst a vytváření nepřátelského prostoru.

Lavičky jsou vyráběny z chladných kovových materiálů a jsou navrženy tak, aby byl delší pobyt nepříjemný a nedalo se na ně ulehnout. Spolu s bodci na parapetech proti sezení osob nebo přistání ptactva tvoří tyto prvky fenomén takzvané nepřátelské architektury (*z anglického hostile architecture*).

Design některých sedátek tak určuje, kdo si na ně může sednout, anebo jestli se z nich pohodlně zvedne (různá výška sedátek, opěrky).

Nejde ale jen o místa ke spočinutí. S postupující změnou klimatu a posunem počasí k extrémním polohám stále častěji zažíváme vlny tropických

veder a situace, kdy samotný pohyb po městě může mít výrazné dopady na zdraví osob a je pro ně vyčerpávající. Bariérové jsou v takových podmínkách i místa s nedostatečným stínem.

Ať už se jedná o prosklené autobusové zastávky na exponovaných a vyprahlých místech nebo široké ulice bez městské zeleně, všechna tato místa nebudou v horkém letním dni příjemná pro zdravého dospělého člověka, natož pro osobu z některé ze zranitelných skupin.

Opravené chodníky, odpadkové koše, kontejnery na tříděný odpad, opečovávaná městská zeleň, pítka a mlžítka, infrastruktura veřejné hromadné dopravy, osvětlení ulic a staveb nám mohou připadat jako samozřejmost, ale není tomu tak.

V mnoha regionech, sídlech anebo jejich částech není tato základní infrastruktura dostupná. Život obyvatel*ek takových sídel nebo jejich částí je značně znepříjemněný, bariérový a podporuje strukturální nerovnosti.

Sociální bariéry

Architektura i urbanismus dokážou nastavit nebo posilovat existující sociální bariéry. Ať už záměrně a plánovaně nebo nezáměrně může architektura a urbanismus napomáhat segregaci a vylučovat některé skupiny obyvatel*ek z účasti na společenském dění.

Kdo se zapojí do interakcí napříč komunitami a společnostmi, i to ovlivňuje navržení veřejného prostoru a prvky městského mobiliáře. Dobrým příkladem je pocit bezpečí nebo nebezpečí v některých částech města, ke kterému může přispět kvalita veřejného osvětlení.

Především ženy, starší a mladší lidé se cítí výrazně bezpečněji, pokud se pohybují v místech bez temných uliček a zákoutí.

Snahy o vytlačování nebo segregaci osob, které jsou většinové společnosti nepohodlné, bohužel pořád přetrvávají. Můžeme se setkat s vystěhováváním nízkopříjmové skupiny na okraje měst, zatímco centrum měst je určeno pro nové projekty.

Tento fenomén podporuje růst cen nájemního bydlení, které nutí nízkopříjmové osoby hledat jiné bydliště v jejich městě nebo se z něj úplně odstěhovat. Na trhu s bydlením, a především s tím nájemním, se stále projevuje stigmatizace na základě etnické, sociální a ekonomické situace.

Pokud se k takovému jednání majitel*ka nebo pronajímatel*ka přihlásí veřejně (například uvede do inzerátu, že nemá zájem ubytovat cizince, queer osoby nebo příslušníky*ice romského etnika), jde o přímou diskriminaci. Proti ní bojuje zákon č. 198/2009 Sb., antidiskriminační zákon.

Častěji však diskriminace na trhu s bydlením není vyslovená, než aby byla otevřená. Majitelé*ky nemovitostí upřednostňují ekonomicky aktivní osoby z majoritní společnosti před národnostními, sexuálními nebo etnickými menšinami, rodinami s dětmi, rodinami s domácími zvířaty, seniorstvem, nízkopříjmovými osobami a osobami s různými druhy postižení.

Majitelé*ky nemovitostí ale nemusí uvádět důvody svého výběru, a to i vzhledem k velké poptávce, která výrazně převyšuje nabídku ve městech v České republice. K této situaci nepřispívá ani fakt, že stále probíhá privatizace městského bytového fondu. A tak se trh s nájemním bydlením stále více přesouvá do rukou fyzických osob a firem.

S developerskými projekty do našich měst přicházejí také následující fenomény. Všimli*ý jste si jich ve svém okolí?

GENTRIFIKACE

Proces, při němž se mění charakter chudší městské čtvrti v důsledku přistěhování bohatšího obyvatelstva, zvýšení kvality bydlení a otevření nových podniků a služeb. To často vede ke zdražování v lokalitě a v důsledku toho i k vytlačování původních obyvatel*ek.

HOSTILE ARCHITECTURE

Také známá jako defenzivní či nepřátelská architektura. Jedná se o způsob navrhování veřejného prostoru a městského mobiliáře tak, aby odrazoval nebo bránil činnostem, které jsou považovány za nežádoucí a znemožňoval pobyt určité skupině lidí, zejména lidem bez domova.

GATED COMMUNITIES

Uzavřený rezidenční areál s kontrolovaným přístupem a fyzickým oddělením od okolí, často i s ostrahou a recepcí. Bývá doplněn společným soukromým vybavením a službami, jako jsou parky, bazény, kavárny, kadeřnictví, co-working apod.

Města a obce mají možnost vydat obecně závazné vyhlášky a především v oblasti veřejného pořádku tohoto nástroje využívají často k eliminaci takzvaných „nežádoucích jevů“. Můžeme se tedy setkat s vyhláškami proti popíjení alkoholu na veřejnosti na některých místech, zákazu prostituce, žebrání i „polehávání“.

Zatímco některé místní vyhlášky jsou pro obyvatele*ky nesporným přínosem, například vyhlášky zakazující podomní prodej (čímž mohou být chráněni obyvatelé a obyvatelky proti agresivním a podvodným obchodním technikám), jiné obecně závazné vyhlášky působí spíše represivním charakterem proti už jinak znevýhodněným osobám (například osoby ohrožené ztrátou bydlení nebo bez domova, osoby se závislostmi a podobně).

Místo budování pomoci a záchranné sítě tak města jen vytlačují potřebné mimo zorné pole „reprezentativních“ městských částí.

Ne všechny tyto vyhlášky jsou platné. Pokud jsou v rozporu s lidskými právy a základními svobodami může Ministerstvo vnitra pozastavit jejich účinnost bez předchozí výzvy ke zjednání nápravy.

Také Ústavní soud v minulosti vydal nálezy k neplatnosti obecně závazných vyhlášek ošetřujících výše zmíněnou agendu (například v nálezu Pl. ÚS 50/03 nebo Pl. ÚS 69/04).

Budete-li s obecně závaznou vyhláškou vydanou ve vaší obci nesouhlasit, je dobré se s těmito nálezy předem seznámit.

Ekonomické bariéry

Součástí výše popsanych problémů jsou i ekonomické bariéry, které vznikají plíživě a nenápadně. Veřejná prostranství a místa, která mohou v městech a obcích sdílet různé komunity napříč společnostmi, podléhají čím dál častěji komercializaci.

Křeslíka ve vašem oblíbeném parku nahradí posezení pro zákazníky*ice z blízké kavárny a vy se už nemůžete jen tak posadit, aniž byste zároveň nemuseli*ý konzumovat. Podobně je tomu s obyčejnou pitnou vodou nebo přístupem na toaletu.

Ve většině velkých měst v Evropě není snadné najít kvalitní veřejnou toaletu, která by nebyla zpoplatněna nebo měla otevřeno nonstop. Stejně tak je

autorka: Karolína Poláčková

stále těžší vzdorovat trendu zpoplatňování veřejného prostoru.

Tato skutečnost dopadá na mládež a mladé dospělé, kteří by rádi trávili svůj čas mimo domov s vrstevníky*icemi, ale i na osoby v seniorském věku, rodiče malých dětí a sousedské lokální komunity.

Další z ekonomických bariér je situace na trhu s bydlením, a to jak se soukromým, tak s nájemním. Dlouhodobě se dozvídáme o strmém růstu cen nemovitostí i o tom, že už musejí narazit na svůj [cenový strop](#).

Poptávka dlouhodobě převyšuje nabídku a stále častěji se staví především garsonky a takzvané mikrobyty před vícepokojovými byty, které by vyhovovaly rodinám s dětmi.

Na mladé lidi a mladší ročníky v produktivním věku často dopadají požadavky na osamostatnění, ale zároveň uskomnění. Jsou pobízeni*y k tomu, aby si našli*y dobrou práci a založili*y rodinu. Společenské požadavky však často neodpovídají realitě, situaci našich sídel, trhu s bydlením, zázemím a infrastrukturou.

Férové a inkluzivní město

Otázku inkluzivity můžeme řešit na různých úrovních – po ekonomické stránce, po stránce urbanistické i ve velkém měřítku infrastrukturních problémů. Vzhledem ke stále se prohlubující změně klimatu a jejím dopadům, jako jsou extrémní výkyvy počasí, sucho, tropická vedra a záplavy, bychom měli* hledat průniky mezi inkluzivním a klimaticky příznivým přístupem k budování našich sídel.

Začít s těmito kroky můžeme jako jednotlivci a jednotlivkyně, ale skutečná proměna se může odehrávat až díky celospolečenským a strukturálním změnám.

Ať už to budou firmy, které přejdou na výstavbu nízkoenergetických domů, města, která budou podporovat udržitelnou a nízkoemisní dopravu, budovat modro-zelenou infrastrukturu, ale i místní a sousedské komunity, které se budou v místě svého bydliště angažovat v řadě otázek jako komunitou podporované zemědělství, připomínkování územního plánu, sdílení zdrojů (věcí, dopravních prostředků), společný úklid nebo výsadba zeleně.

Sami se můžeme zapojit na mnoha úrovních, iniciovat změny, obracet se na politické představitele a představitelky, na samosprávu, případně kandidovat a nechat se zvolit do místního zastupitelstva či vyšších úrovní politiky.

Můžeme se sdružovat, zakládat spolky a sousedské iniciativy, společně rozvíjet prostor kolem nás pro všechny: naše blízké, lidi v nouzi i pro jiné než lidské entity – rostliny a zvířata.

autor:ka, Anđreea Myška

Příklady dobré praxe

Na měnící se svět, kdy stále častěji pociťujeme dopady změny klimatu i zvyšující se životní tempo, mohou reagovat sama města nebo jeho obyvatelé a obyvatelky spolu od spodu.

V otázce adaptace změny klimatu může být inspirací Barcelona. V posledních letech, kdy její obyvatelstvo zažívá vlny veder a teploty ani v noci neklesnou pod 25 °C, [zavedlo město](#) řadu takzvaných klimatických útočišť. Jsou to místa, kde si mohou její občané*ky odpočinout, ochladit se nebo se zde i skrýt, pokud se jejich domovy přehřívají a sami*y si nemohou dovolit vlastní klimatizaci.

Barcelona začala s projektem v roce 2020, od té doby se k němu připojilo více než dvě stě dvacet kulturních center, muzeí nebo škol. Drtivá většina obyvatelstva má teď jeden z úkrytů méně než deset minut pěšky. V plánu je síť rozšiřovat a do roku 2030 mít jedno takové místo vzdálené maximálně padesát metrů od bydliště každého občana a občanky.

Podobně účinný může být i systém včasné ochrany, který informuje zranitelné skupiny o blížící se vlně veder, o jejich dopadech a vyzývá k ochraně a úkrytu.

Iniciativy, které mohou přispět k pozitivním změnám v okolí, se často najdou mezi samotnými obyvateli a obyvatelkami a aktivními komunitami místních.

Jako příklad můžeme najít nejrůznější formy zahradničení. Může se jednat o vznik komunitních zahrad, které proměňují vnitrobloky nebo brown-fieldy a zanedbané plochy v zelené oázy, kde je možné pěstovat zeleninu, drobné ovoce, trávit čas s dětmi, pěstovat květiny a bylinky.

Existují i projekty menších rozměrů jako osázení opuštěných truhlíků, péče o menší zelené plochy například kolem vzrostlých stromů, na které je možné vysévat bylinky, trvalky nebo luční květy.

Můžeme se inspirovat i odvážnějšími praktikami, jako je například „partyzánské zahradničení“, možná známější pod anglickým pojmem *guerilla gardening*.

Tento způsob neoficiálního zahradničení na veřejném, cizím nebo opuštěném pozemku může mít podobu jednorázové akce (zasazení brambor či hrášku, rozhazování semenných bomb) nebo dlouhodobé péče o konkrétní lokalitu. Může se jednat o pokus zvelebit dané místo, ale i o formu protestu proti nepozornosti, zanedbávání a nevšímavosti k prostředí, ve kterém žijeme.

Guerilloví zahradníci a zahradnice dávají důraz na to, aby do lokalit nezavlekli* y invazní druhy a aby jejich kroky podpořily nárůst biodiverzity v lokalitě, který může být užitečný jak pro půdu, tak například pro hmyz.

Důležitým fenoménem pro všechny místní komunity je i taktický urbanismus. Jedná se o nízkonákladové dočasné změny městského prostoru směřující ke zlepšení bezprostředního okolí.

Taktický urbanismus obvykle provádějí sami* y občané a občanky, ale může být také iniciován také institucemi. Dočasné instalace prováděné komunitou často vytvářejí nátlak na vládu či městské

orgány, aby instalovaly trvalejší nebo dražší verzi daného zlepšení.

Jako příklad můžeme uvést pokusy, kdy se na vybrané ulice nebo náměstí umístí zábor, například při příležitosti festivalu organizovaného komunitou. Tak se může z ulice, kudy běžně jezdí auta, stát [dočasná pěší zóna](#). Místní si mohou vyzkoušet, jaké by to bylo, kdyby místo aut stály na chodníku křesílka, lavičky, květinové truhlíky nebo kdyby se náměstí proměnila v [místa pro bezpečnou dětskou hru](#).

Taktickým urbanistickým zásahem, na kterém se [podílela instituce i občané a občanky](#), je například spolupráce mezi ZŠ Grafická, žactvem, rodiči, městskou částí a spol. Pěšky městem na pražském Smíchově. Před školou se díky „asfalt artu“ otevřelo takzvané předpolí – chráněný prostor, jehož hranice jsou jasně vymezeny.

Několik málo metrů čtverečních, které jsou vyzdobeny výraznou grafikou, oddělují prostor od chodníku a vozovky a vizuálně předchází prostředí školy. Díky tomu vzniká území, kde mohou děti bezpečně

přecházet ulici nebo kde mohou rodiče v klidu vyzvednout své děti po vyučování.

Jedná se o dočasné řešení. „Asfalt art“ a sloupky by mělo nahradit zábradlí, chodník a zeleň, které společně vytvoří prostor pro žactvo před školou. Nicméně bezpečnost zvyšují právě už prvky taktického urbanismu, jak potvrzuje studie Asphalt Art Safety Study.

Metropole nejsou k dětem a možnostem jejich samostatného pohybu vůbec příznivé, o čemž svědčí i žebříček evropské sítě organizací zabývajících se aktivní mobilitou ve městech [Clean Cities Campaign](#).

Naší budoucností jsou Moudrá města

V NESEHNUTÍ věříme, že by mělo být slyšet o zdravých a inkluzivních městech a o radnicích, které se nebojí vykročit vstříc smysluplné změně, i o občanských iniciativách.

Proto sbíráme již od roku 2018 příklady dobré praxe z českých i zahraničních měst na webu [Moudrá města](https://nesehnuti.cz/moudra-mesta).

Máte ve svém okolí příběh, o kterém by měl svět vědět? Píšete rádi*y a chtěli*y byste přispět svým článkem na web?

Pokud ano, neváhejte se nám ozvat na e-mail oko@nesehnuti.cz.

Zdroje

Anu, A., Greenstein Lara Sonia, & Ismail, K. (2023). Effect of Climate Change on Health in Older Persons. *Wits Journal of Clinical Medicine*, 5(2). Dostupné z: <https://doi.org/10.18772/26180197.2023.v5n2a1>.

Bell, M. L., Gasparrini, A., & Benjamin, G. C. (2024). Climate Change, Extreme Heat, and Health. *The New England Journal of Medicine*, 390(19), 1793–1801. Dostupné z: <https://doi.org/10.1056/nejmra2210769>.

Buřivalová, I. (2025). *Dětem v ulicích i před školami pomáhá pomalovaný asfalt. Taktický urbanismus mění města*. EkoneWS. Dostupné z: <https://www.ekonews.cz/detem-v-ulicich-i-pred-skolami-pomaha-pomalovany-asfalt-takticky-urbanismus-meni-mesta/>.

Carnes, B. A., Staats, D., & Willcox, B. J. (2013). Impact of Climate Change on Elder Health. *The Journals of Gerontology: Series A*, 69(9), 1087–1091. Dostupné z: <https://doi.org/10.1093/gerona/glt159>.

Cattarinussi, G., Sambataro, F., & Dazzan, P. (2025). Climate change, air pollution, and schizophrenia: Moving the field forward. *Schizophrenia Research*, 284, 1–6. Dostupné z: <https://doi.org/10.1016/j.schres.2025.06.026>.

ČTK. (2025, August 4). *Děti v městech dýchají podle měření až o pět stupňů teplejší vzduch než dospělí*. Ekolist.cz; ekolist.cz. Dostupné z: <https://ekolist.cz/cz/zpravodajstvi/zpravy/deti-v-mestech-dychaji-podle-mereni-az-o-pet-stupnu-teplejsi-vzduch-nez-dospeli>.

Datový portál města Brna. (2024). *Teplotní mapa 2024*. Dostupné z: <https://data.bрно.cz/datasets/61f3510d2a-d8419c80bfe36da8679115/explore>.

Fakta o klimatu. (2022). Trend nárůstu teplot v ČR v jednotlivých měsících. *Fakta o klimatu*. Dostupné z: <https://faktaoklimatu.cz/infografiky/trend-teplot-cr>.

Habibi, P., Razmjouei, J., Moradi, A. et al. Climate change and heat stress resilient outdoor workers: findings from systematic literature review. *BMC Public Health* 24, 1711 (2024). Dostupné z: <https://doi.org/10.1186/s12889-024-19212-3>.

Heinrich Böll Stiftung, WPS Prague. (2016). *Jak navrhnout férově sdílené město?* Dostupné z: https://cz.boell.org/sites/default/files/komix.hbs_a5_cz.pdf.

Krásenská, D. (2024, May 12). *Z ulice je obývatel. Vyhnali auta z centra, odpovědí je i mrtvý potkan na zápraží*.

Seznamzpravy.cz; Seznam Zprávy. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/domaci-zivot-v-cesku-z-ulice-je-obyvak-vyhнали-auta-z-centra-odpovedi-je-i-mrtvy-potkan-na-zaprazi-251532>.

Masuda, Y. J., Parsons, L. A., Spector, J. T., Battisti, D. S., Castro, B., Erbaugh, J. T., Game, E. T., Garg, T., Kalmus, P., Kroeger, T., Mishra, V., Shindell, D., Tigchelaar, M., Wolff, N. H., & Vargas, L. R. (2024). Impacts of warming on outdoor worker well-being in the tropics and adaptation options. *One Earth*. Dostupné z: <https://doi.org/10.1016/j.oneear.2024.02.001>.

NESEHNUTÍ, Green Foundation, Jane Goodall Institute Austria. (2023). *Společně pro klima: Praktická příručka*. Dostupné z: https://acttogether.eu/wp-content/uploads/2023/08/spolecne_pro_klima_-_prakticka_prirucka_jak_spolecne_dosahnout_zmeny.pdf.

Podpěrová, M. (2025). Horké vlny sílí, počet tropických dnů se ztrojnásobil. *ČT24*. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/clanek/domaci/horke-vlny-sili-počet-tropických-dnu-se-ztrojnásobil-varuje-klimatolog-364034>.

Prina, M., Khan, N., Samia Akhter Khan, Jorge Castro Caicedo, Peycheva, A., Seo, V., Xue, S., & Ritu Sadana. (2024). Climate change and healthy ageing: An assessment of the impact of climate hazards on older people.

Journal of Global Health, 14. Dostupné z: <https://doi.org/10.7189/jogh.14.04101>.

Schapiro, L. H., McShane, M. A., Marwah, H. K., Callaghan, M. E., & Neudecker, M. L. (2024). Impact of extreme heat and heatwaves on children's health: A scoping review. *The Journal of Climate Change and Health*, 19, 100335–100335. Dostupné z: <https://doi.org/10.1016/j.joclim.2024.100335>.

Šindlerová, V., Klápště, P., & Bernard, M. (2026). *Územní plánování jako nástroj pro řešení klimatických výzev*. Zelený kruh. Dostupné z: https://zelenykruh.cz/wp-content/uploads/2025/09/Uzemni_planovani_Infolist_on-line_8_25.pdf-1.pdf?utm_source=email&utm_campaign=2025_09_17_nl_pro_veřejnost_zari2_copy&utm_medium=email&utm_term=4912&ecmid=2469.

Ústav fyziky atmosféry AV ČR. (n.d.). *Vlny veder*. Klima-web. Dostupné z: <http://www.klimaweb.cz/vlny-veder>.

Ústav výzkumu globální změny AV ČR v.v.i. (n.d.-a). *Pozorované změny klimatu na území ČR*. Klimatická změna. Dostupné z: <https://www.klimatickazmena.cz/pozorovane-zmeny-klimatu-na-uzemi-cr/>.

Ústav výzkumu globální změny AV ČR v.v.i. (n.d.-b). *Růst teplot vzduchu ve městech*. Klimatická změna.

Dostupné z: <https://www.klimatickazmena.cz/rust-teplot-vzduchu-ve-mestech/>.

Ústav výzkumu globální změny AV ČR v.v.i. (n.d.-c).
Sucho ve městech. Klimatická změna. Dostupné z:
<https://www.klimatickazmena.cz/sucho-ve-mestech/>.

NESEHNUTÍ

Jsme organizace občanské společnosti, která se zaměřuje na lidskoprávní a environmentální témata a funguje na nehierarchických principech.

Cílem našich aktivit je z expertní pozice podporovat společenské změny vedoucí ke světu založenému na rovnosti a respektu pro všechny bytosti i prostředí, ve kterém společně žijeme.

Propojujeme pestrou paletu témat, protože jsme si vědomi*y, že lidskoprávní i environmentální otázky spolu úzce souvisí. Podporujeme růst solidární angažované občanské společnosti a opíráme se v tom o společné hodnoty a společnou vizi.

Líbí se vám naše aktivity? Zapojte se dobrovolnický do NESEHNUTÍ!

Ozvěte se na dobrovolnictvo@nesehnuti.cz.

Chcete naši práci podpořit finančně? Můžete nám poslat libovolnou částku přes Darujme.cz nebo přímo na náš transparentní účet **2600013234/2010** (Fio banka, a.s.).

Jenom společně můžeme budovat lepší společnost.

Děkujeme!

Sledujte nás na:

nesehnuti.cz | [instagram.com/nesehnuti](https://www.instagram.com/nesehnuti) | [fb.com/nesehnuti](https://www.facebook.com/nesehnuti)

NESEHNUTT

